

zornost pridana je znanstvenom i društvenom radu Franje Račkoga, jednog od najvećih, ako ne i najvećeg hrvatskog povjesničara 19. stoljeća i prvog predsjednika južnoslavenske Akademije, čije su metodološke postavke dale ključan poticaj razvoju hrvatske historiografije.

Milan Radošević

Problemi sjevernog Jadrana, sv. 10, Rijeka 2009., 222 str.

U izdanju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Zavoda za povijesne i društvene znanosti u Rijeci i Područne jedinice u Puli, tiskan je deseti svezak časopisa *Problemi sjevernog Jadrana*. Časopis su uredili Miroslav Bertoša, glavni i odgovorni urednik izdanja, te Lujo Margetić, Tomislav Raukar i Petar Strčić. U ovom svesku časopisa poseban blok članaka i priloga posvećen je mr. sc. Darku Dekoviću, dugogodišnjem predsjedniku riječkog ogranka Matice hrvatske i asistentu u riječkom Zavodu za povijesne i društvene znanosti HAZU.

Prva cjelina pod nazivom *Rasprave i članci* (6-107) započinje radom Sanje Simper pod naslovom *Prilog demografiji opatijske židovske zajednice* (7-28). U članku se obrađuju određena demografska obilježja liburnijske židovske zajednice u Opatiji od kraja 19. stoljeća do razdoblja uoči fašističkih antisemitskih progona u ljeto 1938. godine. Autorica piše kako se u prijepisu evidencije židovske populacije od 7. kolovoza 1938. navode imena osoba, ali i podaci o doprinosima (uglavnom glavari obitelji), njihova životna dob, bračni status, broj djece, zanimanje i državljanstvo. Autorica ističe kako se analizom podataka o profesionalnom sastavu i zastupljenosti u gospodarskim djelatnostima tek djelomično mogu utvrditi obilježja društveno-ekonomske strukture navedene populacije.

U radu *Jesu li vodnjanski Paštrovići Crnogorci katolici? Prilog poznavanju demografske povijesti na jugu istarskog poluotoka* (31-43) Alojz Štoković daje doprinos istraživanju katoličke populacije u Crnoj Gori u novovjekovlju. Naglašava da ondje u razdoblju od 16. do 18. stoljeća postoji i katolički svijet, a ne samo pravoslavni i islamski. Upisi nekih imena i prezimena te opaske u rubrikama matičnih knjiga katoličkih župa dokazuju kako je u Istru naseljeno više desetaka katoličkih obitelji *da Montenegro* (iz tzv. *Stare Crne Gore*). Najveća je koncentracija takvih doseljenika u Poreču, Vodnjanu, Balama i Fažani, a u izvorima se najčešće spominju kao Paštrovići. Štoković napominje kako je teško samo na temelju toga prezimena odrediti je li riječ o etničkom Hrvatima ili Crnogorcima ili ono označava samo čovjeka koji se doselio s područja Paštrovića.

U članku *Srednja Europa kao mjesto prožimanja književnosti i povijesti* (45-57) Vjekoslava Jurdana pojašnjava da je Srednja Europa teško označiv geopolitički prostor koji je kroz različita povijesna razdoblja značio i različito područje. Autorica ističe kako se prvi sustavni poticaji novodobnom istraživanju Srednje Europe prepoznaju u aktivnostima Milana Kundere, koji zajedno s Györgijem Konrádom i grupom poljskih disidenata otvara svekolike kulturne, političke i povijesne srednjoeuropske rasprave. Glavni sudionici srednjoeuropskog kulturnoumjetničkog stvaralaštva jesu pisci intelektualci koji svoje djelovanje iskazuju u prožimanju uloga književnika i povjesničara.

Nina Spicijarić pripremila je rad naslovljen *Prilog biografiji Miklósa Vásárhelyija* (Rijeka, 1917.–Budimpešta, 2001.) [59-67] u kojem daje doprinos istraživanju života tog mađarskog novinara, publicista, povjesničara i političara. Svoje zasluge zadobio je aktivnim sudjelovanjem u transformaciji Mađarske iz jednostranačke u višestranačku demokratsku državu.

Riječka crkva i aneksija grada Italiji 1924. godine (71-86) naslov je rada Marka Medveda u kojem obrađuje odnos riječkog klera prema aneksiji grada Rijeke Kraljevini Italiji ugovorima

od 27. siječnja 1924. godine. Autor ističe kako se boravkom apostolskog vizitatora Valentina Live uspostavom apostolske administrature s Celsom Costantinijem 1920. čine predradnje za uspostavu biskupije; službeni pregovori za njezino osnivanje započeli su tek nakon priključenja grada Italiji. Mijenjanje nacionalne strukture riječkog klera i redovništva započelo je već u rujnu 1919., kada dolaskom Gabriela D'Annunzija brojni Hrvati bježe iz grada. Nakon aneksije prisutnost hrvatskog klera u gradu minimalna je, a među župnicima nema Hrvata. Od 1924. propovijed je isključivo na talijanskom jeziku. Riječka biskupija ustanovljena je bulom pape Pija XI. od 25. travnja 1925. godine.

U radu *Pregled izvještaja pulskoga dnevnika Corriere Istriano (listopad–prosinac 1943.) o stradalima u istarskim fojbama i boksitskim jamama nakon kapitulacije Italije 8. rujna 1943. godine* (89-106) Milan Radošević daje pregled i analizu izvještaja tog pulskog fašističkog dnevnika o stradalima, broju i identitetu poginulih (ne i nestalih) te nastoji ukazati na atmosferu nastalu tih tragičnih dana. Autor ističe kako cilj tog članka nije odrediti točan broj stradalih u tim događajima. Dnevnik je, držeći se fašističke propagande, redovito izvještavao o ubijenim i nestalim Istranima nakon kapitulacije, a popisi stradalih pojedinih fojbi bili su često nepotpuni i nadopunjavani.

Druga cjelina naslovljena *U spomen mr. sc. Darku Dekoviću (1947.–2008.) Znanstveno i kulturno djelo* (110-164) započinje radom Petra Strčića *Gdo knjige počtuje, da je knjigami počtovan – Uvodna riječ* (111-118). Tim člankom autor je želio naznačiti i ponešto ocijeniti Dekovićev znanstveni, stručni i kulturni rad. Radom *Znanstvena djelatnost mr. sc. Darka Dekovića* (121-129) Sanja Holjevac donosi opći pregled znanstvenog rada, s posebnim naglaskom na rad u okviru Akademijina Zavoda za povijesne i društvene znanosti u Rijeci. Holjevac ističe kako će se Dekovića pamtili kao "neumornog istraživača i čuvara hrvatske glagoljaške baštine, kao vrijednog znanstvenika i suradnika uzorna pristupa radu i iznimne radne energije koji je svojim znanstvenim i stručnim radom neumorno slijedio prosvjetiteljsku nit vodilju naših starih glagoljaša, otkrivao baštinu koju su nam ostavili u nasljeđe i promicao svijest o njezinoj vrijednosti u kulturnoj i uopće nacionalnoj povijesti hrvatskoga naroda". Mirjana Crnić u članku *Glagoljica u djelu mr. sc. Darka Dekovića* (133-139) ističe one radove Dekovića koji se odnose na nalaze zanimljive i s jezično-paleografske i s povijesne strane. U radu pod naslovom *Kulturno i znanstveno-organizacijsko djelovanje mr. sc. Darka Dekovića* (141-148) Maja Polić naglašava njegovo bogato djelovanje u riječkome ogranku Matice hrvatske te predsjednikovanje Odborom za kulturu i tehničku kulturu Grada Kastva. Deković je organizirao brojne znanstvene skupove, predavanja i tribine na kojima se razmatrala i tekuća problematika, a tu su i dobrotvorne akcije te izložbe. Hana Lencović-Milošević napravila je rad *Prilog za bibliografiju Darka Dekovića* (151-162). Darko Deković objavio je velik broj radova – jednu knjigu, 22 znanstvena članka, 30 stručnih radova, a ostatak čine ocjene, prikazi, bilješke, nekrolozi, bibliografije, izvješća te literarni i slični radovi.

U posljednjoj cjelini posvećenoj ocjenama, prikazima i osvrtima valja istaknuti izvještaje s povijesnih skupova Gordana Grzunova, *Međunarodni znanstveni skup povodom 50. obljetnice osnutka Državnog arhiva u Pazinu i 220. obljetnice ukinuća Pićanske biskupije, Pićan – Gračišće – Pazin, 23.–24. listopada 2008.* (179-186), Tomislava Galovića, *Svečana akademija Branku Fučiću u spomen (1920.–1999.–2007.)* (204-207) i Sanje Androić, *34. znanstveni skup Pazinski memorijal* (213-216).

Željko Cetina